

บทวิจารณ์หนังสือ

“ก๊าด” นิยายซีไรต์ 2567

แม่หญิงทอผ้าจารึกประวัติอารมณ์และความรู้สึก

ผู้วิจารณ์: พิเชฐ แสงทอง

ตำแหน่ง/ที่ทำงาน: หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

E-mail: pichet.s@psu.ac.th

ข้อมูลหนังสือ: ประเสริฐศักดิ์ ปัทมะริต. (2567). ก๊าด. สำนักพิมพ์คมบาง.

หากเอ่ยชื่อประเสริฐศักดิ์ แวดวงนักอ่านไทยอาจจะไม่ค่อยคุ้นหูเท่าไรนัก เนื่องจากหากนับปริมาณผลงานแล้ว เขาก็อาจถูกนับเป็น “นักเขียนหน้าใหม่” หรือ “นักเขียนรุ่นใหม่” ที่เริ่มต้นสร้างผลงานมาได้ไม่นานนัก ในประวัติย่อที่เป็นทางการ เขามีผลงานเรื่องสั้นออกมาบ้าง ก่อนจะตีพิมพ์นวนิยายเรื่อง “ก๊าด” เขามีเรื่องสั้นเข้ารอบชิงชนะเลิศรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ตีพิมพ์ในรวมเรื่องสั้น “ราหูอมจันทร์” ฉบับที่ 28 ประจำปี 2567

ด้วยเหตุนี้ “ก๊าด” จึงถือเป็นนวนิยาย “ใหม่ถอดด้าม” ของ “นักเขียนหน้าใหม่” ในแวดวงวรรณกรรมไทย อย่างไรก็ตาม ความหน้าใหม่ของประเสริฐศักดิ์ กลับไม่ได้อำพรางความโดดเด่นในด้านความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนแนวทางในการเขียนวรรณกรรมของเขา แต่อย่างใด ผลงานของเขากลับแสดงออกซึ่งพลังของความเป็นนักเขียนหน้าใหม่ที่มีความละเอียดอ่อน มุ่งมั่น ครุ่นคิด และนำเสนอประเด็นความคิดผ่านวรรณกรรมออกมาได้อย่างแหลมคม

จำลอง ฝั่งชลจิตร ศิลปินแห่งชาติสาขาวรรณศิลป์ ซึ่งเคยอ่านผลงานเรื่องสั้นของประเสริฐศักดิ์ขณะเป็นกรรมการรางวัลกนกพงศ์ สงสมพันธุ์ ระบุว่า ประสพการณ์จากการอ่านผลงานเรื่องสั้น สัมผัสได้นักเขียนอย่างประเสริฐศักดิ์เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีฝีมือ เรื่องสั้นของเขามีคุณภาพเหมือนที่รางวัลกนกพงศ์ เคยให้แก่แพรพลอย วนิช จำลองเชื่อว่า นิยายเรื่องนี้จะเป็นแรงบันดาลใจให้หลายคนศึกษา ชุ่มเฝ้าให้นิยายของตัวเอง และในกาลข้างหน้า “ก๊าด” จะเป็นต้นแบบที่ดีเหมือนนวนิยายเรื่อง “คำพิพากษา” ของชาติ กอบจิตติ หรือ “ก่อกองทราย” ของไพฑูรย์ ธัญญา

นัยยะจากข้อคิดเห็นดังกล่าวก็คือ การพยายามทำนายถึงอนาคตบนเส้นทางนักเขียนของประเสริฐศักดิ์ในเชิงเปรียบเทียบกับนักเขียนรุ่นพี่ ๆ ทั้งสองท่าน กล่าวคือขณะได้รับรางวัล ชาติ และไพฑูรย์ เป็นนักเขียนหน้าใหม่ถอดด้าม ยังมีผลงานตีพิมพ์แพร่หลายไม่มากนักจนแทบไม่ต่างไปจากประเสริฐศักดิ์ ชาติ เป็นเพียงนักเขียนวัยรุ่น วัยเพียง 25 ปี ขณะที่ไพฑูรย์เป็นครูสอนอยู่ในโรงเรียนชนบทเล็ก ๆ ของปักษ์ใต้ มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์ด้านลบอยู่บ้างในช่วงแรก ส่วนหนึ่งเป็นเพราะ “ตบะ” ในวงการวรรณกรรมยังน้อยอยู่ แต่สุดท้ายแล้ว วรรณกรรมทั้งสองเล่มก็ผ่านการพิสูจน์จากกาลเวลา ผลการตัดสินของกรรมการซีไรต์ในครั้งนั้นได้กลายเป็นการตัดสินที่ “ส่งมอบ” วรรณกรรมที่ได้กลายเป็น “หมุดหมาย” แห่งพัฒนาการที่สำคัญยิ่งของประวัติวรรณกรรมไทย

สำหรับ “ก๊าด” ของประเสริฐศักดิ์ จะผ่านวันเวลาเพื่อที่จะกลายเป็นวรรณกรรมเรื่องสำคัญในประวัติวรรณกรรมร่วมสมัยของไทยได้เทียมเท่าชาติและไพฑูรย์หรือไม่ คงต้องใช้เวลาประเมินค่ากัน

ผลงานเล่มนี้อาจเรียกได้ว่าเป็นนวนิยายขนาดสั้น หนาเพียง 200 หน้าเศษ พอเหมาะพออ่านจนจบในระยะเวลาที่ไม่นานนัก อย่างไรก็ตาม ในความหนาเช่นนี้ กลับมีเรื่องราวชีวิตของตัวละครเอกหญิงโลดแล่นอยู่ด้วยกันถึง 4 รุ่น (แต่ขบขันภาพชะตากรรมเพียง 3 รุ่น) ซึ่งนี่เองที่เป็นหัวใจสำคัญและจุดเด่นของวรรณกรรมเรื่องนี้

เมื่อพิจารณาศิลปะการเล่าเรื่อง *ก๊าด* เนื้อหาของนวนิยายแบ่งเป็น 3 ตอน คือ เหวซิ่น ตามเรื่องราวของตัวละครหลัก เสียงเล่า ๆ ดวงตาของผู้รู้ผ่านมุมมองของตัวละคร แต่ละรุ่น เริ่มจากส่วนของ “เหวซิ่น” เป็นเรื่องราวของ “แม่หมอนเหียนแก้ว” หญิงชราที่เป็นผู้รับและส่งต่อมรดกการทอผ้าจากบรรพบุรุษ นางต้องเผชิญกับความรุนแรงในครอบครัว และเหตุการณ์ที่สร้างบาดแผลในใจตลอดชีวิต ตามด้วย “ตัวซิ่น” เป็นเรื่องราวของ “แม่ฮุ่ยนา” ลูกสาวของหญิงชราที่ถูกแม่ชิงชิงรังเกียจเพราะเป็น “ลูกรัก” ของพ่อที่แม่เกลียด สุดท้าย “ติ่นซิ่น” เป็นเรื่องของรุ่นหลานชาย “บ่าหงส์” ผู้มีสรีระเป็นชายแต่เลือกที่จะถักทอวิถีชีวิตของตนเป็นหญิงชดกับเพศกำเนิด และเป็นผู้สืบทอดมรดกการทอผ้าในครอบครัวซึ่งตามประเพณีวัฒนธรรมการทอผ้ามักสงวนไว้สำหรับผู้หญิงเท่านั้น

นิยายเปิดฉากด้วยภาพชีวิตของแม่เหียนแก้ว หญิงล้าหนาผู้เด็ดเดี่ยวที่ตัดสินใจจูงลูกสาว 2 คนออกจากบ้านมาเพราะไม่อาจทนสามีชี้มาและกระทำความรุนแรงทั้งกายและใจให้เมียได้ นางเกิดมาในครอบครัวที่สืบทอดแบบแผนความเป็นหญิงล้าหนายุคจารีตมาอย่างเต็มรูปแบบ ศรีมอย-แม่ของเธอเป็นคนปลุกฝังความเป็นผู้หญิงตามขนบให้จนนางรู้สึกรู้ว่าการที่ผู้หญิงมีบทบาททั้งการใช้แรงงานนอกบ้านและในบ้านในยุคสมัยนั้นเป็นเรื่องปกติ

แม้อย่างสอนให้นางต้องยอมรับอำนาจความเป็นชายไปทั้งชีวิต ทั้งในฐานะเมีย แม่ และผู้ธำรงไว้ซึ่งเกียรติแห่งความเป็นชาย ดังข้อความตอนหนึ่งว่า

“แม่เหียนแก้วย้อนนึกถึงคำสอนของแม่ศรีมอยสมัยเป็น
ละอ่อนตอนต้นว่า หน้าที่ของแม่หญิงล้าหนาต้องทำอะไรบ้าง งานนอกบ้าน
อย่างงานไร่งานนาต้องช่วยกันทำทั้งแม่หญิงป้อจาย แต่งานในบ้านทุกอย่าง
นั้นล้วนเป็นงานของแม่หญิง เหยียบครกมองตำข้าวเลี้ยงป้อจาย เตรียมสำหรับ
กับข้าวให้ป้อจายกิน ตักน้ำจากน้ำแม่มาใส่ต้มให้ป้อจายอาบ ปิดกวาดเรือน
ซานให้ป้อจายอยู่ และที่สำคัญที่สุดคือทอผ้าให้ป้อจายนุ่ง หน้าที่ทอผ้าทุก
ชนิดในบ้านเลยตกมาเป็นของแม่หญิงโดยปริยาย”

หมายเหตุ. จาก “ก๊าด.” โดย ประเสริฐศักดิ์ ปัทมะรัต. ใน กว๋ซิ่น บางคมบาง *ก๊าด* (น. 80). 2567. สำนักพิมพ์คมบาง.

ความเชื่อในอำนาจผู้ชายเช่นนี้สัมพันธ์กับวาทกรรมทางศาสนาอย่างแยกไม่ได้ ดังเรื่องเล่าย้อนว่าแม่ศรีมอยเชื่อว่ามี ความแตกต่างระหว่างเพศเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่และดำเนิน มาด้วยความเชื่อเก่าแก่เพราะคตินิยมทางสังคมในยุคนั้นเห็นว่าผู้ชายเป็นเพศของผู้มีบุญ

“มีโอกาสดับวชิรับใช้พระศาสนาได้” ส่วนผู้หญิงวาสนาค้อยกว่า ผู้หญิงจึงต้องทำงานหนักกว่าผู้ชาย ต้องคอยปรนนิบัติพิทักษ์เพื่อที่จะให้ได้บุญ “เมื่อชาติหน้าเกิดมาจะได้เกิดเป็นปอฉุย มีโอกาสดับวชิในพระศาสนาไปเรื่อยๆ จนถึงนิพพานวิมานชั้นแก้ว จึงจะหลุดพ้น”

หมายเหตุ. จาก “ก๊باط.” โดย ประเสริฐศักดิ์ ปัทมะรัต. ใน กว๋ซิ่น บางคมบาง ก๊باط (น. 80). 2567. สำนักพิมพ์คมบาง.

อย่างไรก็ดี บาดแผลในครอบครัว ที่พ่อซึ่งเป็นพ่อค้าแดนไกลหายสาบสูญไป และสามีไม่เอาไหนหลังคลอดลูกคนแรก ก็ได้หล่อหลอมให้แม่เหียนแก้วกลายเป็นผู้หญิงล้าหน้าที่ต้องดิ้นรนต่อสู้จนหล่อหลอมตัวตนความเป็นหญิงแบบใหม่ขึ้นมา ตัวบทนิยายไม่ได้ปิดบังที่จะเสนอว่า การกลายเป็นผู้หญิงเข้มแข็งหาใช่เกิดขึ้นเพราะการโน้มน้าวทางความคิดหรือปลูกฝังทางอุดมการณ์ ทว่าเป็นผลมาจากชะตากรรมในชีวิตจริงของตัวละครหญิงเหล่านี้ที่เจ็บปวดจากประสบการณ์ความสัมพันธ์กับผู้ชาย

ตอนหนึ่ง เสียงเล่าเล่าผ่านมุมมองของแม่เหียนแก้วว่า ความลำบากได้หล่อหลอมให้นางกลายเป็นผู้หญิงล้าหน้าอีกแบบ เมื่อพ่อหายสาบสูญไปกับขบวนค้าผ้าทางตะวันตก หน้าที่ของผู้หญิงตามแบบแผนก็เริ่มถูกแทรกปนด้วยหน้าที่แบบผู้ชาย “ก็ถูกทิ้งร้างไม่มีใครสนใจ เพราะเมื่อถึงหน้านา แม่กับเหียนแก้วก็ต้องออกไปช่วยกันดำนา ปลูกฝ้าย หน้าที่การงานใดๆ ที่เคยเป็นของพ่อ แม่รับมาเป็นภาระหมด ส่วนงานบ้านงานเรือนทั้งหลายที่เคยเป็นของแม่ เหียนแก้วก็ต้องช่วยขึ้นมาแบ่งเบาภาระ”

หมายเหตุ. จาก “ก๊باط.” โดย ประเสริฐศักดิ์ ปัทมะรัต. ใน กว๋ซิ่น บางคมบาง ก๊باط (น. 29). 2567. สำนักพิมพ์คมบาง.

บทบาบทดังกล่าวนี้ถูกเน้นย้ำเป็นระยะ ๆ ในเรื่อง เพื่อตะล่อมให้ผู้อ่านเห็นว่า ตัวละครหญิงเหล่านั้นได้พยายามทุกวิถีทางเพื่อหยดยืนด้วยลำแข้งของตนเอง เมื่อบวกกับบาดแผลจากความตายของลูกสาวสุดที่รักเพราะโดนกระทำจากกลุ่มผู้ขายนักดนตรีเร่ ก็ยิ่งทำให้ครอบครัวของแม่เหียนแก้วกลายเป็นครอบครัวที่เข้มแข็งขึ้นด้วยมโนทัศน์ที่ปฏิเสธผู้ชาย และเปิดกว้างมโนทัศน์ทางเพศมากขึ้น แม้สักๆ ตัวละครในครอบครัวจะค้นหาผู้ชายดี ๆ เพื่อเป็นคู่ชีวิตสักคนหนึ่ง แต่ทุกคนล้วนไม่อาจสมหวังได้ แม้แต่บ้างส์ ตัวละครเพศทางเลือกที่สมหวังในรัก แต่ก็ชั่วเวลาเพียงประเดี๋ยวประด๋าวเท่านั้น

บาดแผลของชีวิตและความไม่สมหวังในรักและชีวิตนี้เองที่ได้กลายเป็นเนื้อหาทางอารมณ์ที่สำคัญซึ่งทำให้นิยายเรื่องนี้มีมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้จากพฤติกรรม การทอผ้าชิ้นมัทรีของนางเหียนแก้ว ที่มีลักษณะโดดเด่นและซุกซ่อนเอาไว้ซึ่งความหมาย

ไม่ว่าจะเป็นความหมายในทางปรัชญาศาสนา และภาพรักชวนฝันที่นางมีต่อตุ้เจ้า หรือในลายผ้าของแม่อุ้ยนาคลูกสาวที่ทอลายผ้าซึ่งบันทึกเอาไว้ด้วยความเจ็บปวด และบาดแผลจากการที่นางไม่เป็นคนที่ถูกเลือก ทั้งจากแม่ คน(ที่แอบ)รัก และชุมชน ขณะที่ลวดลายทอของบำหงส์ ชุกซ่อนเอาไว้ทั้งความฝัน ความปรารถนา และอนาคต

ดังกล่าวแล้วว่า ความเป็นหญิงล้นนาที่เข้มแข็งของตัวละครทั้ง 3 ในครอบครัวแม่เอือนแก้วหล่อหลอมให้พวกเธอมีตัวตนแบบใหม่ แม่เอือนแก้วกล้าปลดแอกตนเองออกจากผู้ชาย กลายเป็นหญิงหม้ายลูกติดสองคน นางถูกแม่สั่งสอนให้เป็นหญิงตามธรรมเนียม แต่ก็กล้าที่จะทอดใจให้กับพระสงฆ์หนุ่มนักเทศน์ และความรักที่นางประสบด้วยตัวเองนั้นเองที่พินให้เอือนแก้วได้กลับคืนมามีชีวิตชีวาอย่างยั่งยืนยวด ตอนหนึ่งเรื่องบรรยายอารมณ์และความรู้สึกที่งดงามของนางภายหลังตกหลุมรักตุ้เจ้าหนุ่มวัยละอ่อนว่านับตั้งแต่นั้นชีวิตของนางก็ไม่เปลี่ยนเหวห่างเปล่าอีกต่อไป ความมีชีวิตชีวาของนางสือผ่านชิ้นลายใหม่ที่ทอขึ้นอย่างประณีต

“ผ้าชิ้นเจียงแสนผืนล้ำค่า ถูกหยิบออกมาศึกษาเติมแต่ง
ชีวิตเอือนแก้วให้มีความค่าเพิ่มขึ้น เธอตั้งใจทอละกอนกลางเป็นลายต่อไป ชยัน
นุ่งดินจกงาม ๆ ไปทานขันข้าวตัก ๆ ที่วัดป่าแดดทุกวันเพื่อฟังเทศน์ฟังธรรม
จากตุ้พี่ที่ขึ้นธรรมมาสน์”

หมายเหตุ. จาก “ก๊บาด.” โดย ประเสริฐศักดิ์ ปัทมะริต. ใน กว๋าซิ่น บางคมบาง ก๊บาด (น. 49). 2567. สำนักพิมพ์คมบาง.

ในแง่ความรักชวนฝันจึงกลายเป็นพลังสร้างสรรค์และเบื้องหลังแห่งคุณค่าของผ้าทอมากกว่าที่จะเป็นพลังแห่งภูมิปัญญาผ้าทอแม่แจ่มโบราณ สำหรับเอือนแก้ว ผ้าทอได้กลายเป็นพื้นที่ที่ปลดปล่อยนางออกจากพันธนาการของภูมิปัญญาจาริต ทำให้นางสามารถสร้างสรรค์และแสดงความเป็นตัวของตัวเองได้อย่างเสรี สร้างสรรค์ลวดลายต่าง ๆ ออกมาจนสลบซับซ้อนเพื่อตอบสนองอารมณ์และความรู้สึกอันสดใหม่ของตัวเอง ชนิดที่ลูกหลานก็ตีความไม่ออก เพราะผิดแผกจากลายตามชนบ บางองค์ประกอบเปลี่ยนลายไปเรื่อย ๆ ไม่ซ้ำ ผสมผสานรูปสัตว์ “เทวดาร่ายรำรูปชายหญิงและรูปอื่น ๆ ที่แม่นาคไม่เข้าใจ”

หมายเหตุ. จาก “ก๊บาด.” โดย ประเสริฐศักดิ์ ปัทมะริต. ใน กว๋าซิ่น บางคมบาง ก๊บาด (น. 126). 2567. สำนักพิมพ์คมบาง.

จะมีแต่ก๊เพียงตุ้เจ้าเท่านั้นที่รับรู้และเข้าใจภาษาบันทึกอันโรแมนติกในผ้าทอนั้น
ข้อความตอนหนึ่งยืนยันเรื่องนี้

“เอือนแก้วยอมแม่เอือนหมูนั่นไม่ได้ รีบทอชิ้นลายละกอนกลางที่
ซับซ้อนด้วยฝ่ายสี่สันสดใส ตามความรู้สึกหวีโหวงในใจตอนที่คิดถึงใบหน้า
ผ่องใสเกลี้ยงเกลาของตุ๊พี่ แน่نونว่าชิ้นของเอือนแก้วงดงามไม่น้อยหน้าใคร
แถวฝั่งเทศน์จากที่เคยนั่งข้างหลังจึงขยับเข้าใกล้ธรรมมาสน์เรื่อย ๆ ตีนจกผืน
แล้วผืนเล่าถูกทอขึ้นเพื่อขยับฐานะทางสังคมอันคับแคบในใจแม่แจ่ม เอือน
แก้วถนัดหน้าถือตาในฐานะช่างทอตีนจากฝีมือดีแม้จะทอได้แค่สองลาย”

หมายเหตุ. จาก “ก๊บาด.” โดย ประเสริฐศักดิ์ ปัตมะริด. ใน กว๋ซิ่น บางคมบาง ก๊บาด (น. 49). 2567. สำนักพิมพ์คมบาง.

จากข้อความข้างต้น จะเห็นได้ว่าหากยึดถือเอาเกณฑ์ความสามารถในการทอผ้า
ตามชนบ เอือนแก้วที่ทอเป็นแค่สองลายก็คงไม่สามารถ “ขยับฐานะทางสังคม”
ขึ้นมาได้ แต่นางกลับได้รับการยอมรับในฝีมืออันประณีตเพราะสร้างสรรค์การทอผ้าตาม
“อารมณ์และความรัก” ได้ ชุกช่อน “สี่เหลียง” ที่สื่อถึงพระสงฆ์คนรักเอาไว้ในลายผ้า
อย่างแนบเนียน

กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ โดยปกติแล้วช่างทอผ้าที่จะได้รับค่าขึ้นชมตามชนบจาริต
ก็คือช่างที่สามารถสืบทอดสานต่อลวดลายโบราณได้โดยไม่ผิดเพี้ยน แต่เอือนแก้วกลับได้
รับค่าขึ้นชมจากการสร้างสรรค์ลวดลายที่สลับซับซ้อนขึ้นมาใหม่ผ่านการตีความอารมณ์
ความรู้สึก และความปรารถนาแห่งรักของตนเอง ในแง่นี้ แม่เอือนแก้วจึงไม่เพียงแต่ขบถต่อ
ความเป็นหญิงแบบจาริตเท่านั้น แต่ยังสร้างผู้หญิงแบบใหม่ขึ้นมา นั่นคือผู้หญิงที่ให้ความ
สำคัญกับคุณค่าและตัวตนของตนเองโดยไม่พึ่งพิงไปผูกคุณค่าดังกล่าวเอาไว้กับผู้ชายตาม
แบบที่ถูกแม่สั่งสอนมา

เมื่อพิจารณารายละเอียดเรื่องการทอผ้าของแม่อุ้ยนาค และปาหงส์ประกอบ
เราก็อาจกล่าวได้ว่านิยาย “ก๊บาด” ดูจะไม่ปิดบังที่จะสื่อสารว่า “ผ้าคือพื้นที่ชีวิตของผู้หญิง
ล้านนา” อย่างน้อยก็ในยุคสมัยหนึ่ง (ซึ่งหากพิจารณาตามท้องเรื่องแล้ว ก็กินเวลาถึง
4 รุ่นอายุคนดังกล่าวแล้ว) นิยายแสดงความตั้งใจที่จะผูกความหมายของคำว่า “หญิงล้านนา”
เข้ากับผ้าทอ โดยเน้นย้ำประโยคสำคัญคือ “แม่เอือนแม่แจ่มทุกคนต้องมีชิ้นตีนจกอย่าง
น้อยคนละหนึ่งผืน” ให้เป็นกฎเกณฑ์เข้าไปสู่เสมือนหนึ่งโครงสร้างและความหมายหลัก
ที่ร้อยเรียงเรื่องราวของตัวละครหญิงทุกตัว ไม่ว่าจะเป็นหญิงแท้หรือผู้หญิงทางเลือก
จนกลายเป็นประโยคเชิงวรรณศิลป์ประโยคหนึ่งที่มีความหมายผูกพันทุกเรื่องทุกตอน
เข้าหากัน

โครงสร้างและความหมายที่ร้อยเรียงดังกล่าวนี้น้อย ๆ ขยายตัวออกผ่านการเรียนรู้ ความเจ็บปวด และความยุติธรรมที่ผู้หญิงล่านนาได้รับจากผู้ชาย กระทั่งมันเปิดกว้างพอที่จะทำให้แม่เหียนแก้วสังเกตเห็นความ “ผิดเพี้ยน” ของเหลนชายอย่างบ่าหงส์ แต่ก็สามารถยอมรับได้

หากพิจารณาความหมายในระดับของเจตนาผู้เขียน ก็จะพบว่าประเสริฐศักดิ์มุ่งหมายสะท้อนให้เห็นภาพชีวิตและชะตากรรมที่ผกผันของตัวละครหลัก 3 คน ผ่านการสืบทอดมรดกและภูมิปัญญาการทอผ้า นิยายจึงขบขันเล่าเรื่องราวของช่างทอผ้า “แม่หญิง” แห่งแม่แจ่ม 3 รุ่นที่เกิดและเติบโตขึ้นมาในบริบทครอบครัวที่ฝ่ายผู้หญิงมีอาชีพทอผ้าขึ้นต้นจกเป็นฐาน ขณะที่ผู้ชายมีภารกิจนอกบ้าน โดยเฉพาะการขนส่งค้าขายสินค้าในแดนไกลซึ่งเป็นบทบาททางเศรษฐกิจที่เป็นทางการ ตัวละครชายในนิยายเรื่องนี้จึงมักปรากฏตัวเพียงเลือนลาง เป็นฉากหลังที่ถูกจัดวางเป็นคู่ตรงข้าม/คู่ขัดแย้งที่เป็นแนวร่วมมือกลับในการนำเสนอให้อัตลักษณ์ของตัวละครหญิงทั้งหมดเด่นชัดมากขึ้น

ด้วยเหตุนี้เรื่องนำเสนอให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตของผู้หญิงที่ทั้งสุขและทุกข์กับเส้นสายลวดลายบนผืนผ้าทอ ผืนผ้าจึงเหมือนกระดาดขันทิกเรื่องราวชีวิตที่มีบาดแผลและความทรงจำหลากหลายกลิ่นรสของตัวละคร คำว่า กีบัต ซึ่งถูกใช้เป็นชื่อนวนิยาย จึงเสมือนกับการที่ผู้หญิงเหล่านั้นมีบาดแผลจากวิถีแห่งความเป็นหญิงล่านนาของพวกเธอ เส้นสายและลวดลายผ้าเป็นสิ่งย้ำเตือนประสบการณ์อันเลวร้ายในชีวิต เป็นเสมือนบันทึกประวัติศาสตร์ชีวิตและอารมณ์ความรู้สึกของความเป็นผู้หญิง พร้อม ๆ กันนั้น บาดแผลก็ได้สร้างอัตลักษณ์และตัวตนใหม่ให้แก่พวกนางด้วย

ผ้าจึงเป็นพื้นที่ชีวิตของความเป็นผู้หญิงในบริบทสังคมล่านนา (และสังคมไทย?) ที่เอกสารประวัติศาสตร์ลายลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารจดหมายเหตุ พงศาวดาร หรือหนังสือที่ผ่านการพิมพ์ ส่วนใหญ่มักเป็นเรื่องราวชีวิตและอำนาจของเพศชายไม่ได้จารึกไว้

สัญลักษณ์ผ้าทอในนิยายเรื่องนี้จึงสื่อหมายถึงวิถีของความเป็นหญิงล่านนาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้อย่างทรงเสน่ห์ แสดงให้เห็นว่าขณะที่ผู้หญิงล่านนาค้นนั้นต้องเจ็บปวดจากประสบการณ์ความเป็นผู้หญิง พวกเธอก็ได้ใช้อำนาจความเป็นหญิงในขอบเป็นเครื่องมือในการต่อสู้และต่อต้าน สร้างความเป็น “พลังหญิงล่านนา” แบบใหม่ออกมาเพื่อให้สังคมได้ยอมรับด้วย

การต่อสู้เพื่ออัตลักษณ์จึงไม่เคยสิ้นสุด แม้ในสถานะที่ดูเหมือนไม่สู้ก็ตาม.

เอกสารอ้างอิง

จำลอง ฝั่งชลจิตร. (2567, 28 ตุลาคม). *ความคิดเห็นต่อ กีบาด*. <https://www.facebook.com/share/82GnqXYoFF6dJZUu/>

ประเสริฐศักดิ์ ปัตมะจริต. (2567). *กีบาด*. สำนักพิมพ์คมบาง.